

ТЕНДЕРНІ ВІДНОСИНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ І СВІТІ

Стаття присвячена результатам опитування громадської думки щодо економічних, політичних прав та соціальних ролей жінок у суспільстві, проведеного на зламі тисячоліть Gallup International в 60-ти країнах світу, включаючи Україну. Порівняльний аналіз свідчить про значну віддаленість українського суспільства від розвинених ліберально-демократичних країн щодо усталених ціннісно-нормативних уявлень як наслідки запровадженої політики гендерної рівності.

У багатьох країнах світу останні десятиріччя ХХ століття були періодом суттєвих зрушень у вирівнюванні прав і можливостей чоловіків та жінок, особливо відносно доступу до економічних, політичних та освітніх ресурсів. Проте тендерна рівність навіть у ряді найрозвиненіших країн все ще залишається метою, досягти яку вочевидь вдасться у тисячолітті, що настало.

Оцінка суспільств з позицій тендерного паритету та запровадження засобів, що сприяють дотриманню неупередженого ставлення до особи, незалежно від статі, нині вважаються невід'ємними складовими демократичного розвитку. Тож, якщо Україна таки йде чи піде шляхом демократії, ідеї гендерної рівності раніше чи пізніше знайдуть своє осмислення та практичне втілення. Однак, сучасне

становище чоловіків і жінок у суспільстві, офіційний дискурс жіночого і чоловічого, підтримуваний владою та політичними партіями, дають підстави вважати, що це станеться не скоро. Засадами для такого висновку є стан тендерних відносин в економічній, соціальній, правовій та політичній сферах українського суспільства, а також рівень громадської свідомості, де продовжує успішно відтворюватись низка глибоко вкорінених тендерних стереотипів.

Тендерні стосунки у сфері економічної активності характеризуються тим, що загалом Україна успадкувала від СРСР і успішно відтворює систему професійної сегрегації (асиметрії) та систему тендерної нерівності на ринку праці. Свідченням цьому є численні дані статистичних та соціологічних досліджень стосовно нерівномірного розподілу чоловіків і жінок за галузями і сферами діяльності, позиціями у професійній ієрархії, співвідношення середньої заробітної плати, подвійної зайнятості у сфері найманої праці та неоплачуваної домашньої праці, можливостей для приватного підприємництва, ймовірності втратити роботу тощо. Прикметно, що економічна нерівність чоловіків і жінок відтворюється одночасно з давно досягнутою рівністю можливостей одержання всіх рівнів освіти і з переважанням жінок серед осіб з вищою та середньою спеціальною освітою.

Аналіз результатів загальнонаціональних опитувань свідчить про домінування у масовій свідомості низки тендерних стереотипів, що відповідають патріархальній ідеології та практиці повсякденного життя. Це стосується уявлень про ролі і призначення чоловіків та жінок у суспільстві, можливості одержання роботи та здійснення кар'єри, участі в політичній діяльності тощо. Засоби масової інформації залишаються переважно активними поширвачами традиційних патріархальних стереотипів і норм, а не сучасних демократичних поглядів на тендерні стосунки у суспільстві.

Відсутність в Україні фемінізму як поширеного світогляду, альтернативної теорії культури та соціального руху, хоч як це дивно, супроводжується численними проявами феміністичної фобії, викривленого та вульгарного уявлення про феміністок і фемінізм як явище виключно західної культури і тому неприйнятне для українського суспільства. Феміністична фобія є поширеною не лише серед пересічних громадян, а й, на жаль, в управлінському та академічному науково-освітньому середовищі.

Українське суспільство, яке проголосило перехід до ринкової економіки та політичної демократії, поки що найпомітніше демонструє дві тенденції зміни тендерних відносин: явне посилення нерівності і дискримінації жінок у багатьох сферах суспільного життя і водночас небажання й невміння громадян, політичних партій та громадських орга-

нізацій, включаючи жіночі, осмислити феномен нерівності і протистояти йому засобами, які активно використовуються у розвинених демократичних суспільствах.

Принцип рівності статей передбачає, що економічні, політичні та соціальні ресурси повинні розподілятися між чоловіками і жінками загалом рівномірно, без суттєвих диспропорцій. Реальна ситуація цьому не відповідає. Наявна у суспільстві дискримінація за ознакою статі виявляється у нерівності можливостей чоловіків і жінок на ринку праці (принаймі, звільненні, кар'єрному просуванні, оплаті праці тощо), у сфері розподілу здійснення влади, в невизнанні виробничої праці жінок у домашньому господарстві як соціально значущої.

Щодо втілення принципу гендерної рівності, то сьогодні у більшості розвинених країн все частіше мова йде не просто про рівність можливостей, що теоретично забезпечується конституціями і законодавством демократичних країн, а про рівність результатів та шляхи втручання держави, суспільства і політичних партій задля досягнення цього. Серед західноєвропейських країн лідерами щодо реалізації політики гендерної рівності є скандинавські країни, до яких найбільше наблизились Нідерланди, Австрія, Люксембург і Німеччина. Критерієм слугує насамперед рівень забезпечення соціально-економічних прав жінок, одержання соціальних благ та рівень участі в прийнятті політичних рішень. Скандинавські країни вважаються базовою моделлю організації політики рівності на національному рівні [1].

Політика державного фемінізму та наявність чималої когорти фемократок (феміністок, що увійшли до владних структур, а також державних службовців, які працюють над створенням політики гендерної рівності) були основними чинниками успіху. Так званий "залізний трикутник" — система тісної співпраці державних чиновників, парламенту й жіночого руху — став моделлю, в рамках якої зароджувалася політика рівності.

Домінуючим теоретико-методологічним підходом до аналізу тендеру і тендерних відносин у сучасній соціології є не просто опис різниці в статусах, ролях та інших аспектах життя чоловіків і жінок, а аналіз влади і домінування, що постійно відтворюються в суспільстві і виявляються через приписувані та очікувані ролі, моделі відносин тощо. Тендерні ролі визначають стосунки чоловіка і жінки через домінування першого та неоднаковий доступ до соціальних ресурсів. Тендерні дослідження в соціології виявляють, які ролі, норми, цінності суспільство через системи соціалізації, розподілу праці, культурні символи приписує виконувати чоловікам і жінкам, щоб вибудувати певну ієрархію влади.

У сучасній соціології тендерні відносини інтерпретуються як соціально організовані та відтво-

рювані стосунки влади і нерівності. Тендерний підхід є модифікацією стратифікаційного підходу, в ньому є теза про нерівний розподіл ресурсів за ознакою приписаної статі, теза про відносини домінування-підпорядкування, визнання різних прав і можливостей за людиною, залежно від її біологічної статі.

Суть тендерного порядку в суспільстві серед іншого виявляє себе через уявлення населення тієї чи тієї країни про права, ролі, можливості чоловіків і жінок. Такі ціннісно-нормативні уявлення про призначення, соціальні можливості представників тієї чи тієї статі відбиваються в результатах опитувань громадської думки населення. Тендерні уявлення і стереотипи, поширені серед українських громадян, вже стали предметом аналізу й інтерпретації вітчизняними фахівцями [2, 3, 4]. Однак емпіричні дані щодо України залишатимуться малоінформативними, доки не буде можливості порівнювати їх з даними щодо інших країн і регіонів світу. Така нагода з'явилася внаслідок проведеного Gallup International на зламі тисячоліть дослідження (Millennium Survey) в 60-ти країнах світу, включаючи Україну, складовою якого були низка запитань щодо політичних, економічних прав та соціальних ролей жінок [5].

Як відомо, Україна прагне стати повноправною частиною європейської спільноти, наблизившись до останньої за основними соціально-економічними показниками та стандартами життя. Але демократичний розвиток європейських країн другої половини ХХ століття невіддільний від суттєвих перетворень у тендерній свідомості та тендерних відносинах їхніх громадян. Тож і Україні не оминати цього шляху, який, судячи з результатів соціологічних досліджень, буде досить довгим і складним. Адже нині за ціннісно-нормативними уявленнями населення України, в числі інших східноєвропейських країн, більшою мірою наближене до Азії й Африки, аніж до Західної Європи. Дані досліджень у 60-ти країнах світу були згруповані за такими регіонами: Західна Африка, Азія, Східна Європа, Західна Європа, Латинська Америка та Північна Америка.

Один з двох дорослих у світі загалом вважає, що жінки не мають рівних прав з чоловіками, хоча ще 20 років тому близько 130 країн світу схвалили Конвенцію про усунення всіх форм дискримінації щодо жінок. Думка дорослих громадян України є схожою до загальносвітової: лише 55 % опитаних вважають, що жінки й чоловіки в Україні мають рівні права. До того ж чоловіки переконані у цьому значно частіше (65 %) аніж жінки (47 %).

Добре відомо, що засадничим чинником загальнокультурного та професійного розвитку людини, її самореалізації у суспільстві є освіта. Ця соціальна інституція в Україні чи не єдина, де можна говорити про наближення до тендерної рівноваги.

Принаймні на рівні загальної та спеціальної середньої освіти, а також вищої освіти українські жінки не тільки не поступаються чоловікам, а й часом чисельно випереджають останніх. Лише на рівнях навчання в аспірантурі та докторантурі, а також підвищення кваліфікації спостерігається домінування чоловіків [6].

Доступність для жінок України всіх рівнів освіти відтворюється вже протягом життя кількох поколінь і нині не є виявом дискримінації чи метою жіночого руху, як це було в інших країнах навіть у другій половині ХХ століття. Проте досі опитування громадської думки фіксують неоднозначне ставлення до необхідності здобуття освіти чоловіками і жінками. Ось як виглядає Україна на тлі інших регіонів світу щодо згоди чи незгоди з тим, що освіта важливіша для хлопчиків, ніж дівчаток. В Україні кожен п'ятий опитаний (20 %) висловив згоду з вказаним твердженням. Причому українські чоловіки значно частіше (25 %) ніж жінки (15 %) впевнені у важливості освіти передусім для хлопчиків.

За загальним розподілом відповідей Україна не відрізняється від інших країн Східної Європи, Азії та Африки, де також кожен п'ятий респондент вважає, що освіта є важливішою для хлопчиків, ніж дівчаток. А от серед мешканців обох Америк та Західної Європи майже кожен десятий погоджується з таким твердженням, хоча жінки цих країн значно пізніше досягають можливостей однакового з чоловіками доступу до всіх рівнів освіти ніж це сталося в нашій країні.

Як уже зазначалося, невід'ємною складовою демократичного світогляду вважається тендерна культура, дотримання принципу рівної і рівноцінної громадянської гідності кожної людини, незалежно від статі, забезпечення і дотримання умов вільного вибору, взаємоповаги, взаємопідтримки, розвитку особистості та самореалізації як чоловіків, так і жінок. Проте в межах андроцентричної та патріархальної культури перевага надається чоловікам. Насамперед це стосується сфери професійної зайнятості, можливостей самореалізуватися різними шляхами, серед яких чільне місце посідає кар'єрне просування сходами бюрократичного, професійного чи фінансового успіху. Традиційним, глибоко закоріненим є тендерний стереотип, за яким навіть працююча освічена, але заміжня жінка є передусім дружиною і матір'ю, що повинна допомагати чоловікові, часто нехтуючи власні прагнення до самореалізації та професійного успіху, відмовляючись від реальних кар'єрних можливостей. Такі уявлення великою мірою притаманні і чоловікам, і жінкам, засвідчуючи готовність беззаперечно поступитися і місцем на ринку праці, і місцем на шаблі кар'єри. Підтвердження цьому знаходимо в результатах опитувань.

Загалом не можна сказати, що робота жінок поза домом не схвалюється. Навпаки, мало хто заперечує проти участі жінок у забезпеченні сімейного добробуту. Переважна більшість опитаних українських громадян (75 %) згодні з тим, що обоє — і чоловік, і дружина повинні робити внесок до сімейного доходу. Ніякої відмінності між думками чоловіків і жінок не існує.

Очікування від дружини щодо її внеску до сімейного бюджету в українському суспільстві не є найбільшим у світі. Хоч як дивно, але всупереч стереотипному, запозиченому з "мільних опер" уявленню про латиноамериканських жінок, саме від них найбільшою мірою очікується виконання ролі співгодувальниці сім'ї. Так вважають 92 % опитаних латиноамериканців. Дещо поступаються їм мешканці Африки та Східної Європи — 85 %. Найменшою мірою участь у позасімейній трудовій діяльності очікується від жінок Азії.

Проте ставлення до жінок як до рівних за правами і можливостями учасницями на ринку праці є далеко неоднозначним. Тендерна дискримінація дуже швидко виявляє себе в ситуації економічної кризи та безробіття, знаходячи виправдання і підтримку серед громадян. Так, на запитання "Чи згодні Ви з тим, якщо не вистачає робочих місць, чоловіки повинні мати більше прав на одержання роботи ніж жінки?" — загалом 35 % українців дали позитивну відповідь. Як і слід було очікувати, чоловіки значно рідше заперечують проти того, щоб мати більше прав на одержання роботи. Серед них 44 % згодні з тим, щоб мати переваги щодо працевлаштування. І їхні очікування не даремні, адже майже третина жінок (28 %) також згодні визнавати за чоловіками першочергові права на одержання роботи. Таку відверту підтримку власної дискримінації можна зрозуміти лише зваживши на поширений у суспільстві патріархальний стереотип про справж-

нього чоловіка-годувальника та врахувавши постійно відтворювану різницю середньої заробітної плати чоловіків і жінок, що нині складає близько 30 %, звичайно ж не на користь останніх. Найбільш дискримінованими в цій ситуації можуть виявитися жінки, які є єдиними годувальницями своїх дітей, до того ж кількість таких сімей у суспільстві постійно збільшується.

Щодо визнання за чоловіками переваг на одержання роботи, то Україна не виокремлюється на загальносвітовому тлі, адже загалом 36 % респондентів погодилися з більшими правами чоловіків. Враховуючи регіональні відмінності, Україна перебуває ближче до середини від крайніх розподілів думок. Однією з крайніх точок є Африка, де 64 % опитаних згодні з більшими правами чоловіків на одержання роботи, а іншою — Північна Америка і Західна Європа, де майже кожен четвертий дорослий підтримував можливість дискримінації жінок на ринку праці.

Готовність жінок поступатися, а чоловіків очікувати і як належне сприймати такі поступки підтверджується також даними репрезентативного опитування "Громадська думка населення України про демократію", проведеного у вересні 2000 р. Київським міжнародним інститутом соціології в рамках спільного канадсько-українського проекту "Демократична освіта". Що важливіше для дружини: підтримувати кар'єру чоловіка чи робити свою власну? Неважко здогадатися, на чиему боці громадська думка: дружини, яка прагне зробити кар'єру, чи дружини, для якої важливішою за власну є кар'єра її чоловіка. Відповідь містилась у згоді чи незгоді респондентів з наступним твердженням: "Для дружини важливіше підтримувати кар'єру чоловіка, ніж робити свою власну". Загальний розподіл відповідей виявився таким: 51 % опитаних в основному згодні з цим твердженням, 37 % — в основному

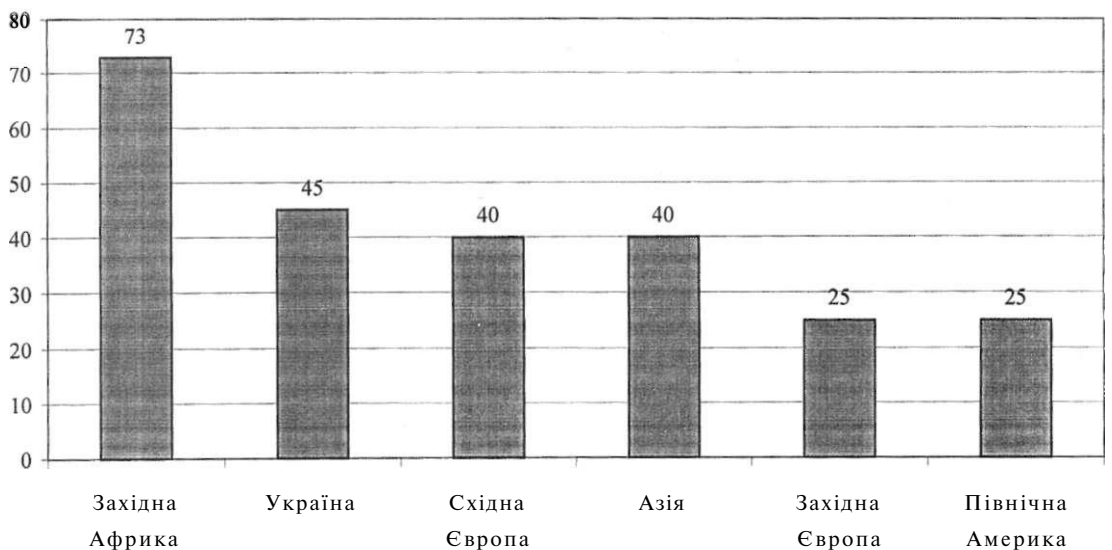

Рис. 1. Жінці для самореалізації потрібно мати дітей (частка тих, хто згоден).

незгодні, 12 % — не змогли дати однозначної відповіді.

Саме твердження містить думку про переважне право чоловіка щодо кар'єрної самореалізації та байдужість жінки до власної кар'єри. Здавалося б, що респонденти-чоловіки та респонденти-жінки по-різному висловлять свою згоду чи незгоду з ним. Проте цього не сталося. Натомість зафіксовано цілковитий збіг думок. І серед чоловіків, і серед жінок розподіл відповідей є однаковим, ідентичним наведеному вище загальнонаціональному.

Чинниками, що суттєво впливають на згоду чи незгоду з твердженням про кар'єру виявилися рівень освіти й вік опитаних. Чим вищий рівень освіти респондентів, тим рідше вони погоджуються з жертвовною роллю дружини щодо кар'єри чоловіка. Якщо серед індивідів з початковою та незакінченою середньою освітою 62 % погодилися з запропонованим твердженням, а 23 % — ні, то рівень згоди серед володарів дипломів про вищу освіту зменшується до 42 %, а незгоди — зростає до 50 %.

Отже, ознаки тендерної культури як надання однакової важливості кар'єрній самореалізації і чоловіка, і дружини не мають масового характеру серед дорослого населення України загалом, проте найбільшою мірою притаманні молодим людям до 40 років, насамперед з вищою освітою. Уявлення молодого покоління громадян, які тільки-но розпочали свою трудову і, можливо, сімейну історію, є найдемократичнішими, найменш упередженими щодо кар'єрної самореалізації дружин. Це стосується і чоловіків, і жінок, але останніх більшою мірою, їм частіше притаманне переконання в недоцільності вважати кар'єру чоловіка важливішою аніж власну.

Упереджене ставлення щодо можливостей жінок працювати і здійснювати кар'єру легко виправдовується завдяки дуже поширеному й усталеному переконанню, що кожна жінка — це насамперед

матір, людська істота, яка задля соціальної самореалізації повинна мати дітей. Усі інші соціальні ролі — другорядні, меншовагартісні, за певних умов ними можна знехтувати.

Очікування від кожної жінки виконання ролі матері як необхідної умови її самореалізації є найсильнішими серед мешканців Західної Африки, де таку думку висловили 79 % респондентів (див. рис. 1). Таке отожднення соціальної самореалізації з дітонародженням також досить поширене в Східній Європі та Азії — відповідно 68 % та 56 % опитаних. Найменшою мірою діти вважаються визначальними для соціальної самореалізації жінок у Західній Європі та Північній Америці. У першому регіоні лише кожен четвертий респондент (25 %) отожднює самореалізацію і дітонародження, а в Північній Америці ця кількість сягає всього лише 14 % (!).

Мешканці України за ставленням до дітей як засобу соціальної реалізації жінок найбільше наближені до оцінок західноафриканців. 70 % наших співгромадян вважають, що жінка для самореалізації обов'язково повинна мати дітей. Показово, що таку думку однаковою мірою поділяють і чоловіки, і жінки. Біологічна здатність вважається соціальним призначенням і шляхом соціальної самореалізації, що може означати усвідомлення і прийняття практичної недоступності інших наявних у суспільстві шляхів втілення, закладеного в кожній людині, незалежно від статі, людського потенціалу.

Вибудовується цікавий ланцюжок соціальних ролей і прав жінок в українському суспільстві: для соціальної самореалізації жінка повинна мати дітей. Паралельно вона повинна робити внесок до сімейного доходу, тобто працювати поза домом (хто працює в межах сім'ї, зрозуміло без коментарів). Але робота не повинна перетворитися на кар'єру. Навпаки, дружина повинна дбати про кар'єру чо-

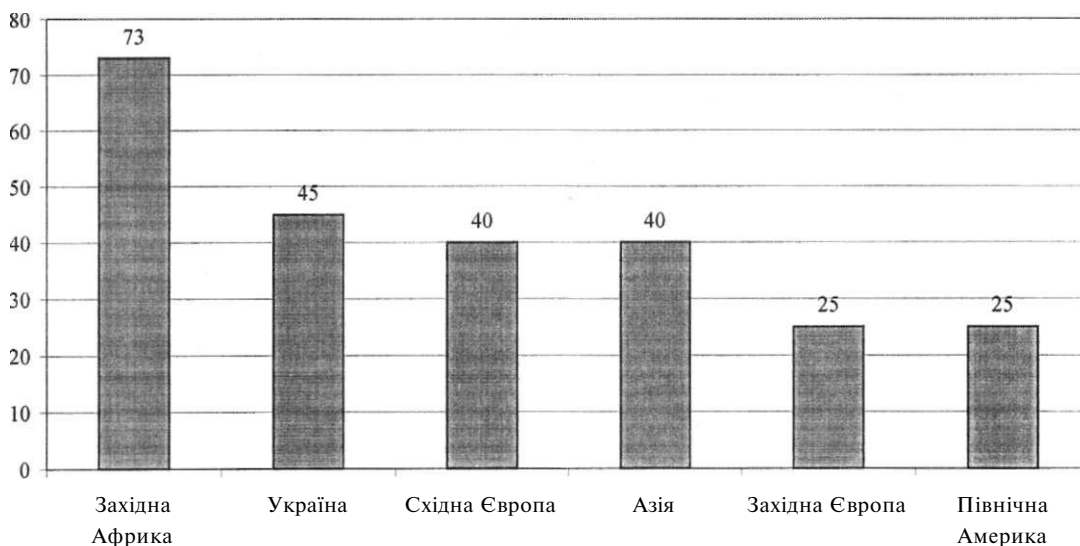

Рис. 2. Чоловіки є кращими політичними лідерами ніж жінки (частка тих, хто згоден).

ловіка, а не про свою власну. Навіщо їй кар'єрне просування, якщо в разі економічної кризи та нестачі робочих місць від жінок взагалі очікується поступливість робочим місцем перед чоловіком.

Тендерні стосунки у сфері розподілу влади і політичної діяльності в українському суспільстві також мають ознаки горизонтальної та вертикальної сегрегації (асиметрії). У різних видах політичної діяльності (участь у виборах, інтерес до політики, підтримка тих чи тих політичних партій і лідерів, участь у політичних акціях, робота в органах виконавчої та законодавчої влади) співвідношення чоловіків і жінок суттєво різняться.

Досвід західних демократичних країн демонструє можливі шляхи досягнення тендерного паритету: запровадження системи тендерних квот (приклад скандинавських та деяких західноєвропейських країн) або ж потужний загальнонаціональний жіночий рух, що знаходить підтримку у суспільстві та є могутнім лобі прийняття низки законодавчих актів і контролю за дотриманням прав та інтересів жінок. В українському суспільстві майже немає ознак подібного розвитку. Ідея запровадження тендерних квот не знаходить підтримки ні серед населення України, ні серед численних політичних партій різного ідеологічного спрямування. Більшість політичних партій, що будують свою діяльність на проголошуваних засадах демократії, підтримують загальнодержавну риторику про повернення жінки у коло сім'ї як справжньої "Берегині домашнього вогнища". Зміст дискурсу жіночого в українському суспільстві за традицією зведений насамперед до материнства, виховання дітей, сімейних справ.

Значна частина жіночих організацій в Україні виникла як "додаток" до політичних партій, маскулінних за своїм складом і пріоритетами, як посередник між партіями і жіночою частиною населення, а не як виразник інтересів жінок і політики гендерної рівності. Незважаючи на сотні жіночих організацій, що виникли за роки незалежності, політична самоорганізація загального жіночого руху в Україні не відбулася.

Жінки практично не беруть участі у виробленні державної політики, залишаючись пасивними спостерігачами і виконавцями, а також реципієнтами соціальної допомоги. В той час як реалізація громадянських прав передбачає повноцінну участь не тільки чоловіків, а й жінок на всіх рівнях функціонуючих у суспільстві соціальних інституцій, включаючи однаковий доступ до всіх позицій соціальної структури суспільства. Політика держави, основні принципи та механізми втілення якої формулюються переважно представниками однієї статі, не може відповідати потребам усіх громадян. Відсутність чи мізерне представництво жінок в органах, що приймають політичні рішення, є важли-

вою проблемою навіть для сучасних ліберальних демократій, не кажучи вже про країни, які розвиваються чи трансформуються.

Якщо від жінок загалом очікується поступливість на ринку праці та відсутність кар'єрних домагань, то тим паче їх не прагнуть бачити як політичних лідерів. Хоча в українському суспільстві протягом останнього десятиліття з'явилося вже чимало жінок-політиків, керівників політичних партій і організацій, значна частина населення, порівнюючи жінок і чоловіків як політичних лідерів, кращими вважає чоловіків. Це може навіть не означати, що жінки погані. Хороші всі, але чоловіки кращі.

Серед опитаних в Україні згоду з тим, що чоловіки є кращими політичними лідерами ніж жінки висловили 45 %. Проте щодо такої оцінки представниками в оцінюванні себе як кращих політичних лідерів є 60 % чоловіків. На жаль, кожна третя жінка також поділяє таку думку, що, безперечно, має наслідком упереджене ставлення та не підтримку на виборах жінок-кандидатів тільки тому, що вони жінки, незважаючи на всі інші однакові якості і характеристики. На тлі виокремлених регіонів світу українське суспільство щодо визначення переваги політичних лідерів за тендерною ознакою наближене до країн Східної Європи та Азії і однаковою мірою віддалене як від африканських, так і від розвинених західних країн (див. рис. 2).

Підсумовуючи результати дослідження у 60-ти країнах світу, аналітики Gallup International загалом відзначають, що позитивні тенденції щодо тендерної рівності, закладені впродовж минулих десятиліть, відтворюються і зміцнюються. Країни, що найбільшою мірою наблизилися до гендерної рівності, насамперед скандинавські, все частіше стають взірцем та прикладом наслідування для менш розвинутих країн. Повсюдно молоді жінки плакають найдемократичніші погляди і вимоги, найбільшою мірою відкидаючи традиційні ролі й очікування, що суттєво обмежують доступ жінок до ключових соціальних ресурсів.

За традицією, що відтворюється віками, від жінок суспільство очікує виконання передусім ролей матері та домогосподарки (навіть, якщо жінка працює поза домом), а від чоловіків — ролей працівника-годувальника та політичного лідера. Міра неприйняття такого чоловічого і жіночого рольового набору вельми різниться серед регіонів світу. Найбільшою мірою традиційні ролі відкидаються мешканцями Північної Америки, Західної Європи та Латинської Америки. Жінки загалом, а особливо молодші 25 років сильніше, ніж чоловіки виявляють неприйняття традиційних ролей.

Україна давно вже належить до країн, де стигмується і схвалюється заняття жінок оплачува-

ними видами діяльності. Хоча в суспільній свідомості за жінкою не вкорінився образ працівниці і політичного лідера, а продовжує домінувати образ матері-доглядальниці, виховательки і домогосподарки. Тобто від жінки, на відміну від чоловіка, суспільство очікує одночасного виконання двох соціальних, часом важко сумісних, навіть конфліктних ролей матері і годувальниці, проте, роблячи відчутний наголос саме на ролі матері-виховательки, вважаючи, що саме це є найнеобхіднішою сферою соціальної самореалізації жінки. Інакше як повноцінна людська істота вона не відбудеться.

Як і в інших регіонах світу, в Україні найменш патріархальними і традиційними є погляди молодих жінок. Саме вони найчастіше є носіями демократичного тендерного світогляду, заперечуючи

дискримінаційне ставлення до жінок у сім'ї, на ринку праці та у сфері розподілу політичної влади. Прикметно, що на оцінки чоловіків вік практично не має впливу. Як молоді, так і середнього віку чоловіки однаковою мірою поділяють патріархальні тендерні стереотипи.

Такими на початок XXI століття маємо уявлення про права і ролі жінок в українському суспільстві, що є одним з виявів соціально сконструйованих та відтворюваних стосунків влади і нерівності. Вони неодмінно матимуть подальший розвиток, включаючи вибір стратегій забезпечення тендерного паритету, з чим рано чи пізно доведеться мати справу і громадським організаціям, і органам державної влади, і політичним партіям, які за цю владу змагаються.

1. Обеспечение равенства полов: политика стран Западной Европы.— М.: Идея-Пресс, 2000.— 312 с.
2. Українське суспільство: моніторинг — 2000 р. Інформаційно-аналітичні матеріали / за ред. В. М. Ворони, А. О. Ручки.— К.: Ін-т соціології НАН України, 2000.— 390 с.
3. Київ і кияни: соціологічні хроніки незалежності / За заг. ред. В. М. Ворони, В. П. Черноволенка.— К.: Інститут соціології НАН України, 2000.— 352 с.
4. Тендерний аналіз українського суспільства.— К, 1999.
5. Див. за адресою: <http://www.gallup-international.com>.
6. *Власенко Н. С., Виноградова Л. Д., Калачова І. В.* Тендерна статистика для моніторингу досягнення рівності жінок і чоловіків.— К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000.— С. 21—23.

Oksamytna S. M.

GENDER RELATIONS THROUGH PUBLIC OPINION POLLS IN UKRAINE AND IN THE WORLD

The article deals with the results of public opinion survey about adult's views on women's political and economic rights, women's social roles conducted the Gallup International in 60 countries of the world including Ukraine. The Ukrainian society is very far from the liberal democratic countries when we compare gender norms and values developed as resultates of the gender equality policy in the western countries.